

ŞAİR VE MİSTİK: CELALUDDİN RÛMÎ*

Carol TELL**

Çev. İsmail TAŞ***

Birleşik devletlerde en popüler ve en çok satan şairlerden birisinin 13. yüzyıl Farisi şair ve sufi mistik Celalüddin Rumi (1207-1273)¹ olduğunu öğrenmek şaşırtıcı gelebilir. Onun manevi şiirine yüzlerce yıl Müslüman dünyada saygı duyulmasına rağmen, yeni yeni her inançtan çağdaş Amerikalı okurların hayallerini tutuşturmaktadır; *The Christian Science Monitor*, 1997’de, ülkede en çok satan şairin Rumi olduğunu kaydetti.² Rumi bizimkinden oldukça farklı bir dünya hakkında yazmış olmasına rağmen, onun lirik şiirleri, ulaşılabilir, provokatif ve ilginç bir şekilde günceldir. Trajedi, savaş ve sürgünün doğrudan tecrübesine sahip olan Rumi, bütün canlılığı ve sevecenliğiyle bize hemen hemen çok kültürlü çağımız düşüncelerine benzeyen bir hümanist görüntü sunar. Rumi, sekizinci yüzyılda İran kaynaklı İslami münzeviliğin bir branşını tatbik eden Sufi idi; fakat onun ruhani içtenliği, sadece hoşgörüyü götürmekle kalmaz aynı zamanda tek düze fundamentalist bir inanç olarak oldukça yaygın yanlış İslam anlayışlarını reddeden, bütün canlı mahlukat arasında daha büyük bir vahdet duygusuna da ulaştırır. “Düşünce derinliği, imaj yaratıcılığı ve dil mahareti hakkında” onun mütercimlerinden ve biyografi yazarlarından biri şöyle yazmıştır: “O İslami mistisizmin

* Questia Media America, Inc. www.questia.com

Makalenin orijinal adı ve bibliyografik künyesi: Article Title: “A Poet and a Mystic: Jalaluddin Rumi”. Contributors: Carol Tell - author. Journal Title: *Social Education*. Volume: 66. Issue: 4. Publication Year: 2002. Page Number: 204+. Copyright 2002 National Council for the Social Studies; Copyright 2002 Gale Group

** Social Education dergisinin kıdemli editörlerinden birisidir.

*** Doç. Dr., Selçuk Ü. İlahiyat Fak. İslam Felsefesi ABD. Öğretim Üyesi. hacili1965@hotmail.com

¹ Coleman Barks, yayına hazırlayan. ve çev., *The Essential Rumi*, (San Francisco: HarperCollins, 1995), s. 32.

² Alexandra Marks, “Persian Poet Top Seller in America” *Christian Science Monitor* (November 25, 1997). Available at www.csmonitor.com/durable/1997/n/25/us/us.3.html

önemli bir dehası olarak göze çarpar.”³ Ve yine bütün büyük yazarlarda olduğu gibi Rumi'nin dehası, muayyen nitelendirici isimlerin fevkindedir. Rumi'yi öğrenmek, -hem çalışmaları hem de hayatı- sadece öğrencilerin Sufi tarihi, kültürü ve inancını anlamalarını genişletmeyecek, sırf asketik bir hazla döneminin vahşiliğine meydan okuyan bir adam da hayat bulacak. “Nefret portresi”ni benimseyen öğrenciler bile aşk, zarar ve kaotik çağda anlam soruşturması gibi evrensel temaları konuşma yeteneğinde, yeni keşfedilmiş bir ilgi, hatta zevke kayacaktır.

HAYATI

1207'nin eylül ayında Belh'te (şimdi Afganistan'dadır) doğan Celaluddin Rumi, İslam ilahiyatçıları ve mistiklerinin uzun bir silsilesinin devamıydı. Babası Bahâüddin Veled Sufi mistik, ilahiyatçı saygın bir hoca idi; fakat Rumi'nin gurur verici silsilesi onu ve ailesini yaşadıkları çalkantılı çağdan koruyamadı. Batıda Hıristiyan haçlı seferleri Avrupa'nın dışına yayılmaya devam ediyordu. Doğuda Moğol askerleri, imparatorluğunu genişleten Cengiz Han'la birlikte Asya steplerinden İran vasıtasıyla Adriyatik Denizi'ne kadar işgal ediyorlardı. Rumi yaklaşık olarak sadece on iki yaşlarında iken, Belh'teki Moğol istilaları onu ve ailesini göçe zorladı. Onlar yaklaşık on yıl dolaştı ve yolculukları hakkında çok az şey bilmekle birlikte, çok ciddi bir kayıp olan Rumi'nin annesinin ölümü başlarından geçti. Bir biyograficinin “Rumi'nin vakur mahrem durumu ve mistik duyarlılığı, büyük oranda, hayatı boyunca maruz kaldığı geçicilik, kayıp ve teröre karşı bir savunma olarak geliştirilmiştir”⁴ şeklinde ifade ettiği gibi, âlimler bu şekildeki dağınıklık ve kargaşanın Rumi'nin bir mistik ve şair olarak gelişmesinde kaçınılmaz bir rol oynadığını iddia eder.

Nihayet Rumi'nin ailesi (Türkiye'nin merkez-güneyi) Konya şehrine yerleşti. Konya 1070'den beri Müslüman bir şehirdi fakat oldukça da enternasyonal-di. O İslam, Hıristiyan, Hindu ve Budist gelenekleri kuşatan birçok kültür içinde buluşma noktası olarak değerlendirilmiştir. Konya aynı zamanda üç dilli bir şehirdi: Türkçe konuşma, Farsça yazı (edebî) ve Arapça ibadet dili idi. Önce Rumi'nin babası Konya'da cemaatin dervişlik bilgisinden sorumlu olarak görevini sürdürebildi. O öldüğünde Rumi, henüz yirmilerinde, fakat artık âlimliğine saygı duyulan ve babasının görevlerini üstlenen bir kimse idi. Bundan dolayı sürgünde yaşamasına rağmen Rumi, erken yetişkinlik döneminde Konya'da büyük bir başarı kazandı, evlendi çoluk çocuk sahibi oldu, öğretisi ve ilmine hayranlık duyan birçok kimseler kazandı. Bu zamanda Rumi, söylenilenin tersine henüz şair değildi. Gerçekte genç adam şu şekilde itiraf etmektedir: “Allah tarafından şiire hiçbir özen göstermem ve benim gözümde bundan daha kötü bir şey yoktur.”⁵ Fakat

³ A. J. Arberry, çev., *Mystical Poems of Rumi*, (Chicago: University of Chicago Press, 1968), s. 5-6.

⁴ Leslie Wines, *Rumi: A Spiritual Biography*, (New York: Crossroad 8th Avenue, 2001); First chapter available on www.armory.com/~thrace/sufi/bio.htm

⁵ A. J. Arberry, çev., *Discourses on Rumi*, (London: John Murray, 1961), s. 5.

onun hayatı, gezgin bir derviş olan ruhani hocası Şemsüddin Tebrizi ile karşılaşınca aniden değişti. Rumi'nin hayatındaki çoğu olayda olduğu gibi, Şems ve Rumi arasındaki bu çok önemli karşılaşmayı açıklayan bir takım rivayetler vardır.⁶ Bir rivayette, Şems, Mevlânâ ders verirken dersi kesti, Rumi'nin kitaplarını aldı ve onları bir havuza boşalttı. Benzer bir rivayette, Şems kitaplarına işaret etti ve onları alevler içinde yok etti. (İki rivayette de, Şems daha sonra kitapları kendi orijinal durumlarına yeniden getirdi.) Üçüncü rivayette Rumi, katır üzerinde bir kasabadan geçerken hevesli öğrencilerince etrafı sarılır. Paravanada yabancı bir sima olan Şems yaklaşır ve Mevlânâ'ya kolay görünen bir soru sorar fakat ona Rumi yanlış cevap verir. Her üç versiyonda da, Şems, Mevlânâ'ya metotlarının yanlış olduğunu göstermiştir: Şems, kitap bilgisinin, gerçek bir aydınlanma yolu olan ilahi aşkın takibinden ya da Tanrı ile yoğun ve personel bir ilişkiden ziyade, bir kimseye ancak belli bir yere kadar faydalı olabildiğini açıklamıştır. Rumi bu dönüşümü daha sonra hocasına yazılan bir şiirde şu şekilde tasvir eder:

Yüzünü gördüğümde taşlar yuvarlanmaya başlar.
 Sen görüldüğünde her düşünme şaşırır.
 Kendi konumumu kaybederim.
 Su inciye döner.
 Ateş zayıflar ve tahrip etmez.
 Huzurunda, düşündüğüm şeylere gerek duymam
 Şu üç küçük asılı چراغی isterdim.
 Simandaki kadim hatlar
 Tozlu aynalara benzer.⁷

Birkaç ay sonra Rumi ve Şems ayrılmaz dost haline geldiler. Rumi'nin oğlu babasındaki bu dönüşümü şöyle yazmıştır: “Şems’le karşılaştıktan sonra babam bütün gün sema yaptı ve bütün gece şiir okudu. O bir alim idi, şair oldu, Zahid idi, aşk ile sarhoş oldu.”⁸ Böylece Rumi 37 yaşında “mutedil dindarlıktan, kendinden taşan, şiirin hiçbir şekilde kontrol edilemeyen esrikliğine geçti.”⁹ Fakat sekiz ay sonra Şems esrareniz bir şekilde ortadan kayboldu. Bir kısım alim, onun bir kez döndüğünü fakat sonra seyahate çıktığını ya da Şems’in Rumi üzerindeki etkisine sinirlenen kıskanç öğrenciler tarafından öldürüldüğünü bile söyler. Rumi'nin, hocası ve en sevgili arkadaşını kaybetmekten çılgına dönmesi şaşkıncı değildir. Sevgili hocasını ıstırap içinde arayışını sembolize etmek için Rumi, neyler ve kudümlerin eşlik etmiş olduğu sema ve dairesel bir raks keşfetti; sonra bu uygulama, Rumi'nin takipçileri tarafından taklit edildi. “Sema yapan derviş”in başlangıçları bu zamandan itibaren. Belki raksın da gösterdiği gibi, Rumi'nin

⁶ Jonathan Star, çev., *Rumi: In the Arms of the Beloved*, (New York: Putnam, 1997).

⁷ Barks, *The Essential Rumi*, s. 35.

⁸ Star, s. xvi

⁹ Arberry, *Discourses*, s. 6.

üzüntüsü nihai bir zevke dönüşmüştür. Bundan dolayı Rumi'nin esrik şiirleri üzüntü ile başlamasına rağmen ruhun bir zaferi olan aşkla bitmiştir; fakat Rumi, kendine bu kadar derin tesir eden şahsiyeti hiçbir zaman unutmamıştır; Onun şiirleri "sevgili"sinden bahsettiğinde, hanımı gibi dişi bir figüre başvurmaz fakat hocası Şems'e gönderme yapar.

Rumi, hayatının geri kalanında (Mevleviler diye adlandırılan) tarikata nezaret etti. O kendini, mistik yazılarına ve ibadetine verdi ve hiçbir zaman Şems kadar etkili olmamasına rağmen, öğrenci müritlerle farklı derin dostluklar geliştirdi. Rumi, 17 Aralık 1273'de öldü ve bütün büyük dinlerin temsilcileri cenaze töreninde hazır bulundu. Bugün dünyanın dört bir yanında "sema yapan dervişler" bu tarihe – ölüm değil, Rumi ve Yaratıcısının düğün merasimi (Şeb-i Arûs) olarak düşünülür-- geleneksel raks, musiki ve kutlamalarla saygı gösterirler.

ŞİİR

Rumi üç temel metin yazmıştır: Divan-ı Şems-i Tebriz (kasideler), Mesnevi; ve Rubailer. Divan ve Rubailer daha çok şahsi ve duygusal iken, Mesnevi tedrisatla ilgili olarak kabul edilir; fakat kitapların tamamı müşterek unsurlara sahiptir; birisinin değerlendirdiği gibi, onların hepsi, "kutsal tecrübenin gerçek çığlığıdır."¹⁰

Bazı çağdaş okuyucular, Rumi'nin ilham edilen yazılarının esrik bir türüne değil, ruhaniliğin gösterişsiz ya da rasyonel şekline daha aşına olabilir. Bu esrik mistisizm bizatihi sufizmin pratiğinde içkindir. Bugün geniş bir şekilde tecrübe edilmiş olan İslam'ın batini bir yöntemi olan sufizm, bütün suretleriyle aşkı bilmek ve her yerde Tanrı'yı görmek gibi bir temel amaca sahiptir. Her insani dostluk da sadece kişinin Tanrı'yla olan dostluğunun bir sembolüdür.¹¹ Sufiler, Kur'an öğretilerine inanırlar fakat Tanrı'nın doğrudan bir tecrübesi ile alakalı olmalarından dolayı daha çok geleneksel Müslümanlardan farklılaşırlar. Rasyonelizm ya da Mantığın Tanrı'nın azametini açıklama ve kavrama gücü sınırlı olduğu için, insanların kendilerini madde ve bedenlerinin ve hatta rasyonel bilincin sınırlılıklarından kurtarmaları gerekmektedir. Rumi nesir ve manzumlarında birlik duygusunu sıkça tasvir eder. "Şimdi sözü kes./ Göğsünün ortasına bir pencere aç./ Ve bırak canlar girip çıksınlar."¹²

Rumi kesinlikle ilk sufi şair değildir ve sufi şiir geleneğinin unsurları onun eserinde etkilidir. Örneğin sufi şiiri Tanrı hakkındaki bir inancı uyarmak için kuvvetli bir şekilde metaforlara dayanır. Rumi'nin de kullandığı tipik bir Sufi metaforu, genel olarak şarap, meyhane ve sarhoşluğu içerir. Bu imajlar alkolizmi teşvik etmek değil fakat kişinin Tanrı ile olan dostluğundaki hazzı sembolize etmek anlamına gelir. Bir kişinin şaraptan "sarhoş" olabildiği gibi, aynı şekilde bir

¹⁰ Reynold A. Nicholson, transl., *Rumi: Poet and Mystic*, (London: Allen and Unwin, Ltd., 1950), s. 25.

¹¹ Nicholson.

¹² Barks, *The Essential Rumi*, s. 35.

mistik de Tanrı aşkıyla “sarhoş” olur. Rumi’nin eserinde şarap sıkça bu şekilde ilahi bir aşkı sembolize eder. Kadeh kişinin zihin ve bedeni, Tanrı da boş olan ruhumuzu şarap ile dolduran sakidir.¹³ Rumi’nin başka bir şiirinde tasvir ettiği gibi, “Tanrı o kadar etkili koyu bir şarap vermekte ki,/ onu içtikten sonra iki dünyayı da terk ederiz.”¹⁴

Rumi’nin eseri birçok diğer hissi sembolleri içerir: Bülbül çoğu defa ruh; gül Tanrı’nın kusursuz güzelliği anlamına gelir; kış da, Tanrı’dan ayrılan bir ruhu akla getirir.¹⁵ Güneş çoğunlukla şeyhi ya da Rumi’nin kendi ruhunu şiir ve mistisizmin bilincine ulaştırdığına inandığı Şems’i sembolize eder. Coleman Barks Rumi’yi şiirlerinde transit olarak onun “insandan sırra doğru akan” Arapça terimlerle fena; ve eğer siz iffet, ciddiyet gibi insanoğlundaki tanrısal nitelikler ifade eden başka bir yolu severseniz ya da belli bir dereceye kadar hoşlanırsanız akacak olan “bir deruni hayat” olan beka, diye adlandırdığı iki hakim tarzın nakledicisi ve alim olarak nitelendirir.¹⁶ Fakat her iki tarz da Tanrıyla yüz yüze gelen insan ile ilişkilidir. Aşağıdaki satırlarda olduğu gibi bu karşılaşma çoğu defa insanın en büyük çabası olarak tasavvur edilir:

*Atmış yıldır her anı unuttum, fakat kısa bir an bile bana doğru olan akışı durdurmam ya da yavaşlatmadım. Hiçbir şey hak etmedim. Bugün mistiklerin hakkında konuştuğu bir misafir olduğumu biliyorum. Ev sahibim için bu canlı musikiyi çalıyorum. Yaptığım her şey konakçı için.*¹⁷

Rumi’nin nazmı bugün Amerika’da nasıl meşhur hale geldi? İslam dünyasında onun şiiri oldukça popüler olmasına rağmen son zamanlara kadar Birleşik Devletlerde neredeyse bilinmiyordu. Kendisi de şair olan Coleman Barks’ın Rumi’yi Birleşik devletlere getirdiğine inanılır. Yirmi yıl önce Amerikalı şair Robert Bly’in ricasıyla Barks, Rumi’nin şiirini, henüz onun “şiirsel renk ve kokusu”nu devam ettiren yeni bir dille daha kolay serbest bir şiire aktarmıştır.¹⁸ Barks’ın Rumi tercümelemleri 125 000’den fazla satmıştır.

Genellikle şiir okuru olmayan bir millete Rumi’nin şiirlerini neyin cazip gösterdiğini sorabiliriz. Birçok şekilde, özellikle Barks’ın tercümelerinin katkısıyla Rumi, Amerikan şiir geleneğine uygun hale getirilmiş benziyor; gerçekte onun şiiri bize, Walt Whitman’ın gündelik hayattaki ilahi coşku, geleneğin mukavemeti ve sıradan insanın dil festivali ile ilgili şiirini hatırlatıyor. Ralf Waldo Emerson’un, Rumi’nin eserini ve felsefesini okuyan ve ondan etkilenen diğer bir Amerikalı olduğu söylenmektedir. Whitman ve Emerson gibi Rumi’nin şiiri üzerine konuşanlar, aynı zamanda aşağıdaki satırlarda olduğu gibi, Tanrı huzurunda

¹³ Star, s. xvi.

¹⁴ Barks, The Essential Rumi, s. 6.

¹⁵ Star, s. xvi.

¹⁶ Coleman Barks, çev., *The Soul of Rumi*, (San Francisco: HarperSanFrancisco, 2001), s. 8-9.

¹⁷ Barks, The Essential Rumi, s. 98.

¹⁸ Marks, “Persian Poet”.

kendi tevazularını kabul ve azametli kapasitelerinde mest olmak için hem mütevazı hem de yüzsüzdürler:

Ö kadar küçüğüm ki görülemem.

Bu büyük aşk nasıl olabilir benim içimde?

Gözlerine bak. Onlar küçük fakat büyük şeyleri görürler.¹⁹

Belki de kendisini çağdaş Amerikan okuyucularına sevdiren Rumi'nin şiirlerinin diğer bir vechesi, onun bütün kültürleri, milletleri ve mitolojileri hiçbir endişeye düşmeden kucaklamasıdır. Ö açık bir şekilde –Sufi mistisizm- geleneğine dahil olsa da, metaforları, motifleri ve mitleri farklı dini geleneklerden birleştirebilir. Bu nedenle onun ruhaniyeti spesifik bir hukuk ve metin üzerine kurulamaz ve onunla sınırlandırılmaz bilakis evrensel bir kapsama ve cazibeye sahiptir. Yine bu şekildeki farklılığın, uzunca bir süre önce kendi “pota”sını oluşturan mitlerinden biri olarak edinilen bir kültürü cazip karşılaması sürpriz değildir. Ve eğer cerbezeli kısa konuşmalar çağında Amerikalılar hayatlarında bir derinlik arzu ederlerse, Rumi bunu hiçbir eksiklik hissettirmeden mutedil bir şekilde bir kimseye kazandırır. Rumi, bizim kompleks kültürümüze sevimli gelebilir, çünkü o her şeyden önce paradoks bir şairdir. Ö bütün dinlere hem meydan okur hem de tasdik eder. Ö, bütün uğraşların terk edilmesiyle manevi kemal için çaba sarf etmemizi ister. Ö bizden sıradan şeyleri yüceltmemizi ve aynı zamanda çok değerli şeylerin de fani olduğunu fark etmemizi ister. Rumi bedeni eylemler aracılığıyla –sema, musiki –bedeni aşkınlaştırmayı amaçlamaktadır. Rasyonel vasıtalarla da –şiir dili–akılcılığı aşkınlaştırmayı amaçlamaktadır. Benzer bir şekilde onu öğrenciler ve öğretmenler için ihya edici kılan şey, birçok şairin tersine “kitabılık”ten uzak olmasıdır. T.S. Eliot'tan John Ashbery'ye kadar modern ve post modern şairler entelektüel, örtük, imalı ve ironik nazım yazmaya meyleder. Oysa Rumi, entelektüalizme meydan okur ve samimiyetsizlikten sakınır. Ö bizden radikal yöntemlerle realitemizi, ilişkilerimizi ve bizi, samimiyet ve iyiliğe vurgu yaparak yeniden düşünmeye davet eder. Bu nedenle o, kendi sözüyle tavsiyede bulunarak bize işaret eder: “Şiirlerin içinde olanları dinle/ Onlar sizi istedikleri yere götürsün.”²⁰

ÖĞRETİLERİ:

Sosyal çalışma zümrelerinde Rumi'yi okurken öğretmenlerin dikkat etmeleri gerekir. Büyük güç ve zenginliği yanında Rumi'nin şiirleri her şeyden önce oldukça dinidir. Sosyal araştırma hocaları farklı inanca ya da inançsızlığa mensup öğrencileri sıkıntıya düşürmeden, savunma ve ret duygusuna kaptırmadan dini temaları nasıl ifade eder? İşte size birkaç öneri:

¹⁹ Barks, The Essential Rumi, s. 279.

²⁰ Age.

*Rumi'nin hayatını ve şiirini tarihsel bir bağlamda takdim ediniz. Rumi'nin yaşamış olduğu dönemi öğrenciler sufizm, sema yapan dervişler, İslam'ın zuhuru, Moğollar ve Haçlılar gibi özel konularda yoğunlaşarak araştırın. Öğrencilerden Assisili Francis (1182-1226) ya da Meister Eckhart (1260-1328) gibi diğer mistikleri araştırmalarını isteyiniz. Öğrenciler, kendi konularıyla ilgili fikir ve problemlerini izah etmek için Rumi'nin şiirini kullansın.

19. yüzyıl Amerikan transendentalist hareketi, sufi mistisizmini içeren doğu felsefesinden etkilendi. Öğrenciler, Birleşik Devletlerdeki transendentalist hareketi incelesin ve onu Sufizm kökenleriyle karşılaştırsın. Sonra öğrenciler, Amerikalı transendental bir şairin şiiri ile Rumi'nin bir şiirini karşılaştıran kısa bir deneme yazsın. Hocalar öğrencilerin dikkate alması için şiirler önerebilirler.

*Öğrencilerden Sufizm (İslam), Luteryanizm (Hıristiyanlık), Zen (Budizm) gibi büyük bir dinin şubesi ya da özel bir dalını araştırmasını isteyiniz. Onu büyük dinden ne ayırmaktadır? O ne zaman ve kim tarafından kuruldu? Onun kurucu inançları ya da mitleri nedir? Çoğunluk dini onun kurulmasına nasıl karşılık verdi ve bu karşılık değişti mi?

Aşağıdaki kasideyi öğrencilere dağıtınız!

KONUK EVİ

Bu insanoğlu bir misafirdir

Her sabah yeni bir gelen.

Bir keyif, bir keyifsizlik, bir aşağılık,

Biraz geçici bir bilinç gelir

Beklenmedik bir ziyaretçi olarak.

Hoş karşılayın ve ağırlayın onları büsbütün!

Onlar, pişmanlıkların bir kalabalığı olsa bile,

Zorla mefruşatı boş evinizi süpüren,

Her misafire şerefle muamele eder.

O yeni bir keyif için siz dışarıda iken belki temizliyor.

Cahilce düşünce, hicap, kötü niyet, gülerek onları kapıda karşılar

Ve onları içeri davet eder.

Kim gelirse müteşekkir ol

Çünkü her biri öteden bir delil olarak gönderildi.

Öğrencilerden küçük bir gurup oluşturmalarını ve bu şiiri tartışmalarını iste. Ana metafor nedir? Kaside "her konuk"a nasıl davranmamız gerektiği ve bunun nedeni hakkında ne diyor? Gurup içinde çalışırken öğrencilerden insan bedeni hakkında başka bir metafor düşünmelerini iste. Öğrenciler makul bir şekilde ilişki kuracak en az beş detay üzerinde düşünmeli. Bir sınıf olarak her gurup kendi metaforunu tartışsın. * "İki Akıl Vardır" şiirinde Rumi, bilginin iki türünü tartışmaktadır. Bunlardan birisi, kitaplar ve formel eğitim aracılığıyla edinilen, diğeri fitri, " tam ve içinizde saklı olan" bilgidir. Bu iki akli tartıştıktan sonra öğrenciler-

den, Rumi'nin birini diğerinden daha fazla önemli görüp görmediğini sor. Öğrenciler hangi akıl türünün kendilerince daha önemli olduğunu tartışsınlar. Bir sınıf gezisi organize etmek ve üzgün olan bir arkadaşına öğüt vermek için hangi akıl öğrencilere seviye tespit sınavı yapmayı gerektirir. Hangi akıl, kültürümüzü daha değerli hale getirir ve niçin?

*Öğrencilerden Coleman Barks'ın Gerçek Rumi/ The Essential Rumi adlı eserindeki aşağıda sıralanan "Biricik Nefes/Only Breath", "Yiyecek Torbası/ The Food Sack" "Kedi ve Et/The Cat and the Meat", "En Küçük Figür/The Least Figure", "Sopanının Kavisi/ In the Arc of Your Balet" vb. şiirlerinden birini seçmesini isteyiniz. Onlardan şekil 1 deki (s. 206) beş aşamalı bir sınıf tartışmasını başlatmalarını iste.

TERİMLER

DERVİŞ: Gurup zikirleri ya da bir kimseyi transa ulaştırarak bedeni hareketler gibi özel (devotional) pratikleriyle tanınan dindarlardan oluşan dini bir tarikatın bir Müslüman üyesi.

KUR'AN: Müslümanlarca Allah tarafından Muhammed'e ulaştırıldığı vahiyler olarak kabul edilen yazılardan bir araya gelmiş bir kitaptır. Müslümanlar, Kuran'ın dini, toplumsal, sivil, ticari, askeri bir esas ve İslami bir dünya için hukuki kurallar oluşturduğuna inanır.

MEVLEVİLER: Rumi tarafından kurulan bir sufi tarikatıdır. Mevleviler raks etmeyi ve musikiyi, kendi ruhani yöntemlerinin bir parçası olarak kullanırlar ve Batıda "Sema yapan Dervişler/ whirling dervishes" olarak bilinirler.

MOĞOLLAR: Esas itibarıyla Moğolistan'da, Çin'de İç Moğolistan Otonom Bölgesi ve Rusya'da Kalmuk, Buryat Cumhuriyetlerinde bulunan Asyalı insanlar. 13. yüzyılın başlarında Cengiz Han Moğol İmparatorluğunu oluşturmak için büyük Moğol kabilelerini birleştirmeyi başardı. Moğollar, Avrupa içine doğru Batı'yı ve Çin'e doğru Doğu'yu silip süpürmüş ve 1260 itibarıyla Cengiz Han'ın oğulları büyük Avrasya imparatorluğuna hükmetmişlerdir.

MİSTİSİZM: Mutlak gerçek ya da Tanrı ile doğrudan tecrübe ya da birlik.

PERSİA: İran ve Batı Afganistan'ın eski diğer ismi.

SUFİZM: İslami Mistisizm. Terim, Mistikler tarafından giyilen basit yünlü elbiseye işaret eden, yün manasına gelen "suf"tan türemiştir. Sufizm yaklaşık olarak 8. yüzyılda İran'da neşet etmiştir. Sufizm, amacı tefekkür ve vecd vasıtasıyla kutsala katılmak olan iyi işlenmiş sembolik bir sistem içinde yer alır. Sufizmin Hıristiyan manastır sisteminin ve agnostisizminin unsurlarını bir araya getirdiği söylenir ve onun kökenleri, İslam'ın şekillenme dönemindeki tövbecar guruplar ve dini formlara kadar takip edilebilir.

ŞEKİL 1

ŞİİR VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR

Şiirler bir sosyal araştırmalar hocası için zengin ve tükenmez kaynaklar olabilir. Homer'in destansı şiiri İlyada'da kahramanlık ve vahşiliği yorumlamaktan savaşın kompleksliklerini kavramak ne kadar daha iyidir? Öğrenciler, Langston Hughes'in şiiri "A Dream Deferred"de Malcolm X gibi bir liderin zuhuru için daha etkin bir bağlam bulabilir mi? Ve Robert Frost, cumhurbaşkanı John F. Kennedy'nin göreve başlama töreninde okuduğunda, "of poetry and power"ın yeni bir çağı tasvir eden satırları Amerikalı insanlara nasıl yansıdı ve Amerikan siyasetinde yeni bir dönem için nasıl bir tavır oluşturdu?

Fakat sosyal araştırma öğrencilerini esinlemek, motive etmek ve eğitmek için büyük bir güce sahip olmakla birlikte, şiirler de tehlikeli suiistimallere sahiptir. Bir şiir diğer metinler gibi değildir. Bir şiir kritikçisi Helen Vendler'in tasvir ettiği gibi, "şiir, sadece bir duyguyu bildirmek ya da bir bilgi elde etmek için değil, özel bir şekilde kullanılan dildir... O, saf dahili bir ilişki ile kendi ibarelerini birlikte bağlamak üzere özel bir dikkatle kullanılan dildir. Hocalar için şiiri basit bir anlama ya da bir demet olguya indirgemekten daha çok çözmek önemlidir. ("Bir haritada Lanston Hughes'in söz ettiği nehirleri belirle.") Bu özel olanların önemsiz olduğunu söylemek değildir. Bir şiir bir nehir, tarihi bir figür, bir olay ve hatta zor bir kelimededen bahsettiğinde, öğrenciler elbette onları aramalıdır; fakat "olgular" şiirin komplekslerini anlamak için sadece bir başlangıç noktasıdır. Aynı şekilde biz öğrencilerden örneğin savaşın sadece tarihler ve savaşlar (Tanrı ve şeytan arasındaki savaş bile) olduğunu düşünmelerini, ya da Vendler'in -bütün iyi şiirlerde mevcut olan psikolojik, toplumsal, etik, metafizik ve estetik "iç ilişkiler"(interior associations) şeklinde isimlendirdiği daha derin biçimleri görmezden gelmelerini istemeyiz.

O zaman bir şiiri nasıl okuruz? Elbette sayısız yol vardır fakat burada öğrencilerin başlaması için birkaç adım vardır.

*Birincisi, şiiri yüksek sesle oku. Aşına olunmayan isimler, coğrafi yerler, tarihler ya da olayları ihtiva eden kelimelere bak.

*Şiirin edebi anlamını tasvir ediniz. Olay nedir? Şiiri yorumlamadan önce öğrenciler, temel bilgileri anlamalıdır: Konuşan kimdir? Onun ilgilendiği şey nedir? Meydana gelen bir eylem öyküsü var mıdır? ya da konuşan duyguları ya da geçmiş bir olayı mı tasvir ediyor? Öğrenci birkaç cümle içerisinde şiiri özetlemek isteyebilir.

*Şiirdeki yorumsayıcı anlamı ve fikirleri tartış. Hatta şiirin şairinin arkaplanı hakkında hiçbir şey bilmeden öğrenciler şiirin temalarını anlamayı deneyebilir. Örneğin şiir aşk, hayat, tabiat ya da ölüm hakkında ne diyor? O pesimist yada optimist midir? Şairin, fikir, tarz, ya da karakter ifade etmek için kullanmış olduğu imajlar nedir? Öğrenciler ifade edilen fikirler arasında bağlantı kurabiliyorlar mı?

*Şiirin yapısını incele. Şekil konuya nasıl bir katkıda bulunuyor? Bu zor fakat bir şiirin nasıl işlediğini anlamanın temel kısmıdır. Şiirsel formların formel bir açıklaması faydalıdır fakat zaruri değildir. Şiir, kafiyeli yazmak mıdır? Onun kafiye düzeni (ya da kafiye düzeninin yokluğu) belli kelimelere, fikirlere ya da imajlara vurgu yapar mı? Ritim kurallı mı kuralızsız mı? Akış şekle ve umumi anlamaya nasıl bir katkıda bulunuyor? Öğrenciler vurgulu ve vurgusuz heceler arasındaki farkı işitmeyi deneme gereksinimi duyabilir.

*Şiirin bağlamını araştır. Bu sosyal araştırma misyonunun özüdür. Öğrenciler, şairin biyografisine, şairin yazdığı tarihi dönemlere ya da şiirin beslediği özel konulara yoğunlaşabilir. İlk basıldığında şiir nasıl karşılandı? Şiirin bağlamı açık yoksa derin konular mıydı?

Helen Vendler, "Poetry for the People" New York Times Book Review (June 18, 1995): 14-15. Ne Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman ne de Hindu, Budist, Sufi ve Zen. Hiçbir dini ve kültürel sistem değil. Ben ne Doğu'dan ve Batı'dan, ne Okyanusun dışından ne Yeryüzünün yukarisından, ne doğal ne semaviyim, hiçbir elementten mürekkep değilim... Ben iki dünyayı da birlikte gören, konuşan ve bilen bir sevgiliye bağlıyım. Birinci, sonuncu, dışarıdaki, içerdeki, sadece nefes alıp veren insan varlığı.